

YUXARI YAŞ QRUPLARINDAN OLAN PASİYENTLƏRDƏ GÖRMƏ ÜZVÜNÜN MEXANİKİ TRAVMADAN SONRA FUNKSİYALARININ TƏDQIQATLARININ NƏTİCƏLƏRİ, REABİLİTASIYA POTENSİALI, GÖRMƏ İLƏ ƏLİLLİYİN POTENSİAL RİSKİ

Akad. Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzi, Bakı şəh., Azərbaycan

Açar sözlər: *görmə orqanının mexaniki travmalarına (MT), yuxarı yaşlı xəstələr, görmə orqanının reabilitasiya potensialı, görmə üzrə əlilliyin potensial riski*

Müxtəlif ölkələrin ortaq problemləri elmi tədqiqatlar üçün mühüm olaraq qalır. Belə problemlərə ilk növbədə planetin demoqrafik tendensiyaları daxildir. Belə ki, ömrün uzanması ilə əlaqədar olaraq 2005-2050-ci illərdə yaşlı əhəlinin sayı iki dəfə artacaq («World Population Prospects», 2011).

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) məlumatına görə, dünyada il ərzində 55 mln. qədər görmə orqanının mexaniki travmalarına (MT) rast gəlinir. Onlardan 1,6 mln. xəstədə korluqla, 19 mln. xəstədə isə görmənin azalması ilə nəticələnir.

Azərbaycanda görmə üzvünün MT-sı dünyada olduğu kimi, uzun illər zəif görmənin və əlilliyin əsas səbəblərindən biri olaraq qalır [1-5]. Yuxarı yaşlı şəxslərdə görmə üzvünün MT-sı heç də nadir bir hal deyil, halbuki bu fakt adətən lazımı diqqət cəlb etmir, müvafiq tədqiqatların diqqətindən kənar qalır.

Ən çox rast gəlinən MT növü göz almasının tamlığının pozulması ilə aparılan, o cümlədən, rekonstruktiv xarakterli cərrahi əməliyyatlardır [6, 7, 8].

Lakin müxtəlif ölkələr üçün ümumi olan yaşlı xəstələrdə görmə orqanının MT-sı problemi düzgün və müasir inkişaf etmiş tədqiqat imkanları xaricində qalır.

Beləliklə, planetin demoqrafik dəyişiklikləri, qocalan əhəlinin artım tendensiyası, orqanizmdə yaşla bağlı olan dəyişikliklər və yaşla əlaqədar görmənin pozulması problemləri nöqtəyi-nəzərindən, yuxarı yaşlı şəxslərdə MT riskinin artması, MT təhlükəsinə məruz qalan şəxslərin sayının çoxalması gözlənilən bir haldır.

Yuxarı yaşlı xəstələrdə gözün MT-sı aktual, bəzi mühüm aspektlər baxımından həll olunmamış problem olaraq qalır.

Məqsəd - yuxarı yaş qruplarından olan pasiyentlərdə görmə üzvünün travmadan sonra görmə funksiyaları, reabilitasiya potensialı, görmə əlilliyi riskinin tədqiqi.

Material və metodlar

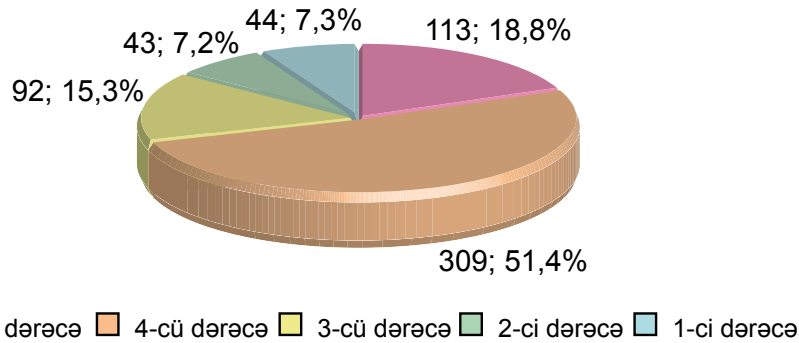
Tədqiqat Azərbaycan Respublikasında təxirəsalınmaz oftalmoloji yardımın göstərilməsi üzrə mərkəz olan – akademik Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzinin bazasında aparılmışdır. On il müddətində (2001-2010 illər) görmə orqanının MT-sı ilə hospitalizasiya edilmiş, yaşı 50 və ondan yuxarı olan 601 xəstənin məlumatları daxil olunmuşdur. Göz travmalarının 10 il ərzində beynəlxalq Birminhem terminologiyası üzrə (Birmingham Eye Trauma Terminology, BETT) MT üçün səciyyəvi meyarlar seçilmiş, kliniki məlumatlar bazası yaradılmışdır. Retrospektiv və prospektiv tədqiqat üsulları tətbiq edilmişdir. Pasiyentlərin yaş meyarları, birincisi, ÜST-nin Avropa regional bürosunun təsnifatı, ikincisi, yaş onluqları üzrə öyrənilmişdir. 10 illik dövr ərzində yuxarı yaşlı pasiyentlərdə görmə orqanının hospital MT-nın tezliyini və dinamikasını, yaş, gender xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi ilə kliniki variantlar sistemləşdirilmiş, ağırlıq və reabilitasiya potensialı qiymətləndirilmişdir.

Müayinələrin nəticələrinin statistik işlənilməsi Excel elektron cədvəlinin köməyi ilə, seçmənin orta arifmetik, minimal və maksimal qiymətlərinin təyini variasiya hesabı üsullarının vasitəsi ilə aparılmışdır. Alınmış nəticələrin doğruluğu Vilkokson-Mann-Uitninin U-meyarı vasitəsi ilə qiymətləndirilmişdir.

Nəticələr və onların müzakirəsi

Məlumdur ki, BETT təsnifatı üzrə MT-nın ağırlığı zədədən sonra görmə itiliyinə görə potensial görmə proqnozunu müəyyən edir. Bunun əsasında xəstələrin zədədən sonra görmə itiliyi göstəriciləri analiz edilərək, gözün görmə proqnozu təhlil olunmuşdur.

İlk mərhələdə aparılmış təhlilin nəticəsi: 601 xəstədən 113 (18,8%) gözdə görmənin olmaması (sıfır); 309 (51,4%) gözdə düzgün proyeksiyada işıq hissiyatı 0,02 qədər; 92 (15, 3%) gözdə - 0,02-0,1 (daxil olmaqla); 43 (7,2%) gözdə - 0,2-0,4; 44 (7,3%) gözdə - 0,5-1,0 (Şək. 1).

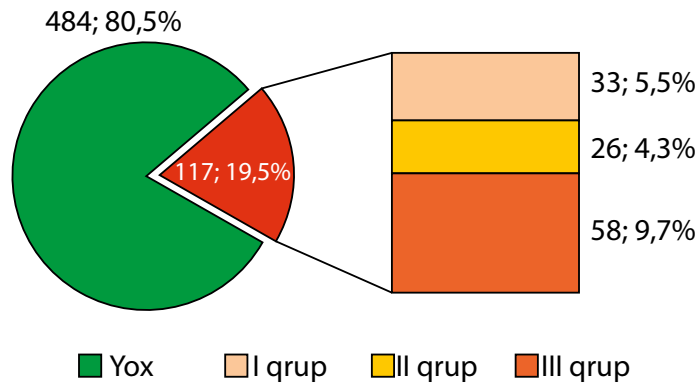
Şək. 1. BETT təsnifatı üzrə MT-nın ağırlığına görə görmə itiliyinin təhlili

Zədə almış gözlərdə görmə funksiyalarının təhlilinin nəticəsi: orta dərəcəli zəif görmə (0,1-0,3) 65 (10,8%); yüksək zəif görmə (0,09-0,05) 34 (5,7%); praktiki korluq (0,04 – 0 sıfır) 372 (61,9%) göz. Yüksək görmə (1,0-0,4) 130 (21,6%) gözdə müşahidə olunmuşdur.

İkinci mərhələdə zəif görmə dərəcəsinə görə cüt gözün funksiyalarının öyrənilməsi göstərmişdir: 63 (10,5%) gözdə - praktiki və ya tam korluq (0,04-sıfır), 19 (3,2%) gözdə - yüksək dərəcəli zəif görmə; 76 (12,6%) gözdə - orta dərəcəli zəif görmə mövcuddur. Yüksək görmə (1,0-0,4) 443 (73,7%) gözdə olmuşdur.

Nəticədə, zəif görmə meyarı üzrə 464 (77,2%) gözdə praktiki və ya tam korluq (0,04 - sıfır), 55 (9,2%) gözdə - orta dərəcəli (0,1-0,3), 25 (4,2%) gözdə - yüksək (0,09-0,05) zəifgörmə qeydə alınmışdır. MT-dan sonra yüksək görmə (1,0-0,4) 57(9,5%) gözdə olmuşdur.

Müalicə bitdikdən sonra hər iki gözün görmə üzrə əlilliyin potensial riski mövqeyindən görmə funksiyalarının müqayisəsi (monokulyar və ya korreksiya ilə daha yaxşı görünən gözün görmə itiliyi) göstərmişdir ki, 1-ci qrupda əlilliyin riski kimi görmə funksiyalarının pozulması zədədən sonra 33 (5,5±0,9%), 2-ci qrupda əlillik riski - 26 (4,3±0,8%), 3-cü qrupda əlillik riski - 58 (9,7±1,2%) xəstədə olmuşdur. Kafi funksiyalarla özünə qulluq etmək imkanı 484 (80,5±1,6%) xəstədə saxlanılmışdır (Şək. 2).

Şək. 2. MT-dan sonra görmə üzvü əlilliyinin potensial riski

ÜST üç əsas amili “həyat keyfiyyəti”nin meyarı hesab edir: emosional rifah, hərəkət və müstəqillik azadlığı. Eləcə də, əyani məlumatların əldə olunması [9]. ÜST «Vision 2020 - The right to sight» proqramının məlumatına görə, görmə pozulmalarından əziyyət çəkən şəxslərin 65%-nin yaşı 50 və ondan yuxarıdır ki, onlar dünya əhalisinin 20%-ni təşkil edir. Herontoloji problemlər müasir dünyanın real faktı olaraq, sözsüz ki, yüksək diqqət tələb edir.

Yaşlı şəxslər fəal həyat tərzini aparır. Lakin ətraf mühitin mənfi təsirindən də kənar qalmır. Burada vacib bir məqam odur ki, belə zədənin özünəməxsus risk amilləri, ilkin səbəbləri vardır. Məsələn, hər bir şəxs yaşa dolduqca görmə itiliyinin, görmə keyfiyyətinin, kontrast həssaslığın pisləşməsi, aberrasiyaların, o cümlədən yüksək səviyyəli yekun aberrasiyaların artması gecə yol qəzası riskini iki dəfə artırır [10, 11, 12].

Yaşla əlaqədar retinanın işığa həssaslığının artması onun funksiyasını məhdudlaşdıraraq, görmə orqanının təkrari MT-ya həssaslığını artırır [13, 14].

Məlumdur ki, hər bir MT-nın nəticəsi onun ağırlığından, gözün həndəsi xüsusiyyətləri ilə müəyyən edilən deformasiya prosesindən asılıdır. Lakin toxumaların möhkəmliyi həlledici və ən önəmli əhəmiyyətə malikdir. Yaşla əlaqədar toxuma liflərinin elastik xüsusiyyətləri zəifləyir. Bu da mexaniki təsirlərə qarşı onların həssaslığını artırır, parçalanmasına gətirir və toxumaların biomexanik xüsusiyyətlərini zəiflədir. 60 yaşlı şəxslərdə yıxılmaq riski daha aşağı yaşlı şəxslərə nisbətə 10 dəfə yüksək olduğundan MT-nın riski də artır. MT-dan sonrakı dövr daha yaşlı şəxslərdə ağır keçir, patoloji və reparativ proseslər daha uzun müddət inkişaf edir, görmənin defektinə qarşı adaptasiya dövrü daha sürətli olur [15, 16, 17, 18, 19].

Yaşla əlaqədar dəyişikliklər orqanizmin adaptasiya imkanlarından asılıdır. Lakin sağlam qocalma fizioloji ateroskleroz, hipertoniya və digər xəstəliklərlə müşayiət olunan qocalmaya nisbətən daha az müşahidə olunur və involyusion herontoloji dəyişiklikləri kölgədə qoyur [20, 21].

Nəticə

Beləliklə, tədqiqat göstərmişdir ki, görmənin keyfiyyətinin yaşla əlaqədar dəyişiklikləri zədənin potensial risk faktoru kimi qiymətləndirilə bilər. Kliniki nəticədən asılı olmayaraq yuxarı yaşlı xəstələrdə görmə üzvünün MT-sı xüsusi ağır, fəsadların yüksək riski olan kateqoriyaya aiddir və ilk öncə müasir profilaktik baxışlara, ehtiyatlı davranışa, optimal müalicə tədbirlərinə, yuxarı yaşlı şəxslərin dispanser müşahidəsinin vacibliyinə yönəlməlidir.

ƏDƏBİYYAT:

1. Qasimov E.M., Rüstəmov N.M. Oftalmologiyada əlilliyin birincili və ikincili profilaktikasının əsas istiqamətləri / Akad. Zərifə Əliyevanın 90 illiyinə həsr olunmuş Beynəlxalq elmi konf. məq. top.: Oftalmologiyanın aktual problemləri, Bakı, 2013, s. 56-57.
2. Керимов К.Т. Медико-социальные аспекты слепоты в Азербайджанской Республике // *Azərbaycan Tibb Jurnalı*, 1996, № 10, s.130-132.
3. Керимов К.Т., Рустамова Н.М., Керимова Нар.К. и др. Теоретическая концепция о комплексной системе реабилитации инвалидов вследствие патологии органа зрения в Азербайджанской республике // *Oftalmologiya*, 2010, № 4, s.52-56.
4. Ахмедов А.А. Социально-гигиенические, клинико-офтальмологические проблемы травматизма и инвалидности вследствие повреждения органа зрения в Азербайджанской Республике и пути медико-социальной реабилитации: Автореф. дис. ... д.м.н., М., 1998, 46 с.
5. Курбанова Н.Ф. Разработка комплексной системы мероприятий по оказанию офтальмологической помощи на основе современных методов диагностики и лечения: Дис...докт. мед.наук, М., 2004, 224с.
6. Джарулла-заде Ч.Д. Реконструктивная хирургия с применением силиконовых материалов: Автореф. дис. ...докт. мед.наук, 1989, М., 32.с.
7. Kun F., 2008; Kuhn F., Morris R. et al. Standardized classification of ocular trauma // *Ophthalmology*, 2004, v.27 (2), p. 206-210.
8. Andreoli M.T., 2011 Andreoli MT, Andreoli CM. Geriatric traumatic open globe injuries // *Ophthalmology*, 2011, v.118, p.156-159.
9. Nabh R. Nabh R., Ram J., Pandav S.S., Gupta A. Visual performance and contrast sensitivity after phacoemulsification with implantation of aspheric foldable intraocular lenses // *J. Cataract. Refract. Surgery*, 2009, v.35, p.347-353.
10. Розанова О.И., Шуко А.Г., Михалевич И.М, Малышев В.В. Закономерности структурно-морфологических изменений глазного яблока человека при развитии пресбиопии // *Росс. Офтальмол. Журн.*, 2011, №1, с.62-66.
11. Negrel A.D. Magnitude of Eye Injuries Worldwide // *Community Eye Health*, 1997, v.10, p.49-53.
12. Onakpoya O.H., 2010; Onakpoya O.H., Adeoye A., Adeoti C.O., Ajite K. Epidemiology of ocular trauma among the elderly in a developing country // *Ophthal. Epidemiol.*, 2010, v.17(5), p.315-320.
13. Ehrlich R., 2008; Ehrlich R, Kheradiya N.S., Winston D.M., Moore D.B. et al. Age-related ocular vascular changes // *Graef. Arch. Clin. Exp. Ophthalmol.*, 2009, v. 247, p.583-591.
14. Baumeister M., Kohnen G. Tilt and decentration of spherical and aspherical intraocular lenses: effect on higher-order aberrations // *J. Cataract Refract. Surg.*, 2009, v.35, №6, p.1006-1012.
15. Волков В.В., Бойко Э.В., Шишкин М.М. и др. Закрытая травма глаза (понятие, распространенность, эпидемиология, этиопатогенез, госпитализация, диагностика, классификация) // *Офтальмохирургия*, 2005, № 1, с.13-17.

16. Разумовская А.М. Медико-социальный прогноз больных и инвалидов пожилого и старческого возраста с последствиями повреждения органа зрения: Автореф. дис. ... канд. мед. наук. С.-Пб., 2003, 18с.
17. Разумовский М.И., Коровянский Ю.А., Якунин М.С. и др. Динамика первичной инвалидности вследствие офтальмопатологии в Санкт-Петербурге, Ленинградской области и некоторых регионах России за период 2002-2008 гг. // Офтальмол. ведомости, 2010, т.3, №4, с. 4-15.
18. Кутуков А.Ю. Контузии глазного яблока (особенности патогенеза, диагностики, клиники и лечения): Автор. дис. ... канд. мед. наук, С-Пб., 2004, 15 с.
19. Stitzel J.D., Hansen G.A., Herring I.P. et al. Blunt trauma in aging eye: injury mechanisms and increasing lens stiffness // Arch. Ophthalmol., 2005, Vol. 123, p. 789-794.
20. Хавинсон В. Х. Пептиды, геном, старение // Успехи геронтологии, 2014, т.27, №2, с.257-264.
21. Намазова И.К. К вопросу частоты механической травмы органа зрения в группе пациентов старшего возраста в Азербайджане // Успехи геронтологии, 2014, т.27, №1, с.160-164.

Намазова И.К.

РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЙ ЗРИТЕЛЬНЫХ ФУНКЦИЙ У ПАЦИЕНТОВ СТАРШЕГО ВОЗРАСТА ПОСЛЕ МЕХАНИЧЕСКОЙ ТРАВМЫ ОРГАНА ЗРЕНИЯ, ОЦЕНКА РЕАБИЛИТАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА, РИСКА ИНВАЛИДНОСТИ ПО ЗРЕНИЮ

Национальный Центр Офтальмологии имени акад. Зарифы Алиевой, г. Баку, Азербайджан

Ключевые слова: механическая травма органа зрения (МТ), пациенты старшего возраста, реабилитационный потенциал, риск инвалидности по зрению

РЕЗЮМЕ

Цель – исследовать зрительные функции у пациентов старшего возраста после механической травмы органа зрения, реабилитационный потенциал, риск инвалидности по зрению.

Материал и методы

Исследование основано на результатах многофакторного анализа 601 случаев госпитальной МТ органа зрения у лиц в возрасте от 50 лет и старше, которые были госпитализированы по тяжести состояния в Национальный Центр Офтальмологии имени акад. Зарифы Алиевой - центр по оказанию круглосуточной неотложной помощи страны.

Результаты

Анализ зрительных функций глаза после МТ при выписке показал, что средняя степень слабовидения (0,1 - 0,3) была на 65 (10,8%) глазах; высокая степень слабовидения (0,09 - 0,05) на 34 (5,7%); практическая или абсолютная слепота (0,04 – нуль) на 372 (61,9%). Высокое зрение в пределах 1,0-0,4 было в 130 (21,6%) наблюдениях.

Совокупный анализ зрительных функций на обоих глазах (монокулярного или лучше видящего глаза с коррекцией), сравнение их при выписке (по остроте зрения монокулярного или лучше видящего глаза с коррекцией), с позиций потенциального риска инвалидности по зрению, показал следующее. У пациентов старшего возраста после МТ органа зрения нарушение зрительных функций, обуславливающие риск 1 группы инвалидности, после травмы имели 33 (5,5±0,9%) пациента, 2 группы -26 (4,3±0,8%), 3 группы -58 (9,7±1,2%). При этом возможность самообслуживания с удовлетворительными функциями была сохранена у 484 (80,5±1,6%) пациентов старшего возраста.

Заключение

Таким образом, независимо от клинического результата, МТ органа зрения у пациентов старшего возраста относится к категории тяжелых, повышенного риска осложнений. Система диспансеризации лиц старшего возраста включает не только учет и наблюдение пациентов перенесших травму, но главное, профилактические обследования, раннее выявление возрастной патологии, лечение. Настораживающими в

качестве потенциальных факторов риска МТ глаза должны быть: низкое зрение, изменение его качества, нарушения бинокулярного зрения, проблемы соматического характера, нарушения опорно-двигательного аппарата.

Namazova H.K.

RESULTS OF INVESTIGATIONS OF VISUAL FUNCTIONS IN SENILE PATIENTS AFTER MECHANICAL TRAUMA OF ORGAN OF VISION, ESTIMATION OF REHABILITATIVE POTENTIAL, RISK OF INVALIDITY ON VISION

National Centre of Ophthalmology named after acad. Zarifa Alieva, Baku, Azerbaijan

Key words: *mechanical trauma (MT), senile patients, rehabilitative potential, risk of vision invalidity*

SUMMARY

Aim - to investigate the visual functions in senile patients after mechanical trauma of organ of vision, rehabilitative potential, risk of vision invalidity

Material and methods

The study is based on the results of manyfactor analysis of 601 cases of in – hospital MT of organ of vision in patients at the age of 50 years and older during 10 years who had applied to the National Centre of Ophthalmology named after acad. Zarifa Alieva – the centre of the round- the- clock aid.

Results

Analysis of visual functions after MT in discharge indicated that the mean degree of poor vision (0,1-0,3) was in 65 (10,8%) eyes; the high degree (0,09-0,05) in 34 (5,7%); practical or absolute blindness (0,04-zero) in 372 (61,9%) eyes. The high vision within 1,0-0,4 was in 130 (21,6%) cases.

The joint analysis of visual functions on both eyes (monocular or better-seeing eye with correction), their comparison in discharge from positions of potential vision invalidity risk indicated the following: in patients of senile age after MT the violation of visual functions (I group of invalidity) was in 33 (5,5±0,9%) patients, II group-26(4,3±0,8%), III group-58 (9,7 ±1,2%). Herewith the possibility of self-service with satisfactory functions was kept in 484 (80,5±1,6%) senile patients.

Conclusion

So, irrespective of clinical result MT in senile patients relates to the category of frequent, severe, high-risk complications. The system of the prophylactic medical examination of senile patients includes not only registration and observation of patients with trauma, but mainly the prophylactic examination, early detection of age pathology, treatment. The potential risk factors of MT must be: low vision, change of its quality, violations of binocular vision, problems of somatic character, violations of locomotor system.

Для корреспонденции:

Намазова Иджран Камал кызы, старший научный сотрудник, доктор наук по медицине, зам. директора по науке Национального Центра Офтальмологии имени акад. Зарифы Алиевой

Адрес: AZ1114, г. Баку Джавадхана 32/15, 6-й мкр.

Тел.: (99412) 569 09 73; (99412) 569 09 47

Email: administrator@eye.az ; www.eye.az